

Oponentský posudek diplomové práce:

Petr BARTUŠEK, *Střídání elit v obci Studená po roce 1948. Osudy dvou podnikatelů a proměny maloměsta v době poúnorové.*

Filosofická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, Ústav bohemistiky, České Budějovice 2014, 121 stran

Převzetí moci komunisty v Československu v roce 1948 znamenalo naprosto zásadní proměnu dosavadního života i dění, která se dotkla všech obyvatel, zvláště však poznamenala život někdejších elit a namísto nich vytvořila elity (či „elity“) nové. Právě velmi zajímavý proces jejich střídání si vybral za téma své práce Bc. Petr Bartušek, přičemž se rozhodl tento problém sledovat na příkladu obce Studená (okr. Jindřichův Hradec), k níž ho nejen váže jeho osobní zájem, ale pro níž je navíc k dispozici originálně dochovaný pramenný materiál.

Svou diplomovou práci rozdělil P. Bartušek do pěti kapitol, orámovaných Úvodem a Závěrem. Strukturu práce a její cíle, stejně jako výchozí sekundární literaturu a především prameny představil v Úvodu (s. 7–10) – i když zvláště některé dosti stručně, což zamrzí právě u pramenů nacházejících se v soukromém vlastnictví, o nichž jinak nelze informace získat (kronika Satrapova rodu, kroniky rodiny Bartuškovy, ale i obecní kronika psaná Vlastou Javořickou a další prameny). Následující kapitoly se zaměřují na přiblížení kontextu – vývoje československé společnosti po druhé světové válce (s. 11–18), v němž se podařilo postihnout nejdůležitější skutečnosti, a historie a vývoje obce Studená od první písemné zmínky až do současnosti (s. 19–22). V souvislosti s cílem práce je důležitá otázka politicko-geografické charakteristiky zkoumané lokality, nad níž se autor zamyslel v další kapitole (s. 23–25), přičemž dospěl k závěru, že lze Studenou považovat za „vnitřní periferii nacházející se poblíž pohraničí a mající některé vlastnosti pro pohraniční oblast charakteristické“, a tedy zařadit mezi oblasti, kde se proměny elit projevovaly výrazněji.

Čtvrtá kapitola diplomové práce (s. 26–52) je již výsledkem vlastního zkoumání P. Bartuška a je věnována osudům dvou studenských podnikatelů po únoru 1948 – továrníka Jana Satrapy, který zaměstnával značnou část obyvatel Studené, a stavitele Karla Bartuška. Oba jsou současně příkladem rozdílné reakce na změnu situace – zatímco J. Satrapa zvolil ve svých 68 letech sebevraždu, o dvacet let mladší Bartušek se rozhodl pro emigraci. Právě jejich takřka současný „odchod ze scény“ v prvních poúnorových týdnech stojí na počátku následného vystřídání původních elit novými, jímž se detailně zabývá pátá kapitola (s. 53–90), a to na několika konkrétních případech. Prvním z nich je osoba ředitele Satrapova podniku Františka Zezulky, který nakonec musel továrnu opustit v únoru 1949 i z nižší úřední pozice, a jeho manželka Marie, jinak spisovatelka Vlasta Javořická, jejíž tvorba neodpovídala změněným dobovým požadavkům na uměleckou tvorbu. Příkladem osudu příslušníka elity z řad důstojnictva a válečného anglického letce, i když nebyl bezprostředně spjat se Studenou, je Jan Klán, zeť V. Javořické a manžel její dcery Václavy, s níž odešel rovněž do exilu. Velice výrazně poúnorové změny zasáhly rodinu majitele Hotelu Bartušek, největšího a nejvýznamnějšího restauračního zařízení ve Studené s významnou klientelou: zahrnovaly ztrátu majetku, věznění, vystěhování a navíc i cílené rozdělení rodiny. Vedle těchto výrazných příkladů autor neopomenul zmínit ani likvidaci a transformaci ostatních podniků a živností v obci Studená (líhovar, pivovar, knoflíkářské družstvo, mlékárna, obchody a živnosti), zvláštní prostor věnoval osmileté střední škole ve Studené, a to zejména díky pramenu

v podobě dochované školní kroniky, na jejíchž stránkách se změny projevíly konkrétně v obsahu i délce zápisů a osobách jednotlivých (kádrově spolehlivých) učitelů a ředitelů. Spíše doplňkový charakter již mají pasáže zmiňující proměny v přístupu k místním pomníkům a zavezení tenisových kurtů a jejich proměnu v uhelný sklad, i když v tomto případě autor oprávněně mluví spíše o symbolech někdejších elit.

Svou práci završil P. Bartušek závěrečnou kapitolou nazvanou „Nová doba“ (s. 91–97), kterou zarámoval do citátů vybraných jednak z kroniky psané Vlastou Javořickou jakožto osobností ze „starého světa“, jednak z nové pamětní knihy, psané již „revolučním jazykem“. Kromě toho, že v ní shrnul nejdůležitější skutečnosti, uvedl také několik příkladů příslušníků „nové elity“ jako doklad provedených změn odpovídajících dobovým požadavkům.

Práce je vhodně doplněna četnými obrazovými přílohami, doplněnými seznamem (s. 103–121), nechybí ani seznam pramenů a literatury (s. 98–102), včetně internetových zdrojů (ovšem bez uvedení data poslední editace); jsou v něm přitom uvedeny i některé tituly, které v textu, resp. odkazech postrádám (M. Hroch a kol., B. Jiroušek, R. Chylík, M. Jodl, V. Veber), jiné jsou naopak skryty pod souhrnnými tituly (P. Marek, D. Nečasová, B. Smutný aj.), práce H. Ripky by patřila do vydaných pramenů. Určitým nedostatkem je také chybějící seznam zkratk. U některých informací se nabízí otázka, nakolik by bylo možné dohledání dalších informací (např. s. 45 – dvojí zatčení K. Bartuška Němci za války; s. 86 – zatčení učitele J. Vaníčka), uvítala bych také zmínku o možnostech využití dalšího materiálu MNV Studená (kromě kronik), zejména pro sledování dalšího působení představitelů „nové elity“. Zajímavé by bylo další sledování slavení či připomínání různých svátků (s. 81–82).

Diplomová práce je psána čtivým jazykem, i když se autor nevyvaroval některých překlepů, gramatických chyb (např. s. 40, s. 77) nebo chyb v interpunkci (např. s. 38, 42, 58, 60, 82, jinde jsou naopak čárky navíc). Na s. 28 nepochybně došlo k záměně křestního jména J. Satrapy, podobně na s. 88 K. Chadimy, Píseň práce (s. 82) se píše s velkým písmenem, zatímco diplom (s. 46) spíše s malým, oznámení je o úmrtí (ne k úmrtí – pozn. 378), v citátech z pramenů by bylo vhodné rozvést zkrácená slova (např. s. 82–83, 84), na několika místech působí poněkud rušivě detailní opakování již uvedených informací (s. 60 a 63). Tyto připomínky však nepovažuji za zásadní, i vzhledem k rozsahu práce, ale zejména k celkovému zpracování. Naopak bych chtěla ocenit jak výběr pramenů, tak způsob jejich využití a zvládnutí, díky němuž se P. Bartuškovy podařilo dle mého soudu úspěšně splnit cíl, který si stanovil, a vytvořit případovou studii, v níž plasticky popsal vystředání, resp. zejména zlikvidování někdejších prvorepublikových elit představiteli vrstev, které sice někdejšími elitám neodpovídaly, přesto postupně zaujaly jejich místo. Diplomovou práci Bc. Petra Bartušky považuji za cenný příspěvek ke zkoumání poválečného vývoje českých zemí, doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikovat stupněm **v ý b o r n ě**.

V Praze dne 15. června 2014

Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.